

ΤΟ ΕΥΡΩ ΚΑΙ Η ΔΡΑΧΜΗ

2-10-11

Παρακολουθώντας τις εξελίξεις στη ταλαίπωρη χώρα μας, δεν μπορεί να μην αναρωτηθεί κανείς για τα βαθύτερα αίτια του προβλήματος. Ειδικότερα οι νέοι, που δε «πρόλαβαν» τη δραχμή, βρίσκουν δυσκολότερο να κατανοήσουν το μηχανισμό του κοινού νομίσματος και πως αυτό μπορεί να συντείνει στα σημερινά προβλήματα. Οπωσδήποτε το ενιαίο νόμισμα μας προσέφερε σημαντικά οφέλη, όπως χαμηλό πληθωρισμό, χαμηλά επιτόκια δανεισμού (που όμως έφεραν τον υπερδανεισμό και τις φούσκες), ευκολία συνδιαλλαγών με τις υπόλοιπες χώρες της ΟΝΕ και άλλα οφέλη, πολιτικού κυρίως χαρακτήρα. Από οικονομική άποψη όμως βοήθησε την Ελλάδα ; Τα πράγματα δεν είναι και τόσο σαφή και χρειάζεται πολύ σκέψη και όχι δογματισμοί. Οι κατάρες και οι αφορισμοί προς τους πολιτικούς, είναι μεν αναγκαίοι, όχι όμως και ικανοί για να λύσουν το πρόβλημά μας. Το ζητούμενο είναι μια βιώσιμη λύση για το Εθνικό μας μέλλον. Το βέβαιο είναι, ότι η λύση αυτή δεν είναι η συνέχιση του υπέρμετρου δανεισμού. Αλλά ας δούμε μερικά πράγματα από την αρχή, με απλά λόγια, και πάντα από την υποκειμενική μου σκοπιά :

Όταν το νόμισμα είναι Εθνικό, η Κεντρική Τράπεζα διαθέτει κάποια «εργαλεία» για να διορθώνει τη πορεία της οικονομίας. Είναι η γνωστή «νομισματική πολιτική», όπου η Κεντρική Τράπεζα ελέγχει το πληθωρισμό και αποτρέπει τις εξάρσεις (φούσκες) και τις υφέσεις της οικονομίας, ρυθμίζοντας τα επιτόκια και τη ποσότητα του χρήματος (ρευστότητα). Έτσι, αν για παράδειγμα παρατηρηθεί άνοδος του πληθωρισμού, η τράπεζα αυξάνει τα επιτόκια και / ή μειώνει τη ποσότητα (κυκλοφορία) του χρήματος. Ένα ακόμα εργαλείο που διαθέτει η τράπεζα, είναι η μεταβολή της ισοτιμίας έναντι των ξένων νομισμάτων των χωρών που αποτελούν τους εμπορικούς εταίρους. Έτσι για παράδειγμα, αν υπάρχει μεγάλο έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου (δηλαδή οι εξαγωγές είναι πολύ μικρότερες από τις εισαγωγές), η υποτίμηση του νομίσματος καθιστά φθηνότερα τα εξαγόμενα προϊόντα και ακριβότερα τα εισαγόμενα. Έτσι, μειώνεται ή μηδενίζεται το εμπορικό έλλειμμα, ή για να χρησιμοποιήσουμε μια πιο επιχειρηματική ορολογία, η Εθνική Οικονομία γίνεται ανταγωνιστικότερη στις Διεθνείς Αγορές. Παράλληλα, η αύξηση των εξαγωγών και η υποκατάσταση των (ακριβών) εισαγόμενων με εγχώρια προϊόντα, αυξάνει τις θέσεις απασχόλησης (μείωση ανεργίας).

Ας δούμε όμως τη προσπάθεια διατήρησης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και από μια άλλη πλευρά : Αυτή της παραγωγικότητας εργασίας. Σαν παραγωγικότητα εργασίας σε επίπεδο χώρας, ορίζεται ο λόγος του ΑΕΠ¹ προς τις συνολικές ανθρωποώρες απασχόλησης των εργαζόμενων στην εν λόγω οικονομία. Αποτελεί θεμελιώδη αρχή της οικονομίας (και αποδεικνύεται εύκολα), ότι αν οι αυξήσεις των μισθών (ποσοστιαία) είναι μεγαλύτερες από την αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας, θα ανέβει ο πληθωρισμός. Η άνοδος όμως του πληθωρισμού υπονομεύει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, αφού, λόγω του (διαφορικού) πληθωρισμού, τα εξαγόμενα προϊόντα προοδευτικά ακριβαίνουν, σε σχέση με αυτά

των ανταγωνιστών, που προέρχονται από χώρες με χαμηλότερο πληθωρισμό. Είναι λοιπόν φανερό, ότι μια χώρα πρέπει να υποστηρίζει την αύξηση της παραγωγικότητας εργασίας, η οποία γίνεται με τρεις μεθόδους : **Τη βελτίωση των δεξιοτήτων (επιμόρφωση), τη χρήση της τεχνολογίας και τις επενδύσεις παραγωγικού κεφαλαίου.** Αν μια χώρα έχει «ενδογενώς» χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας (καλή ώρα), μπορεί να βελτιώσει **βραχυπρόθεσμα** τη διεθνή ανταγωνιστικότητά της με δυο τρόπους : (1) Μείωση μισθών, η οποία μπορεί να έχει τη μορφή είτε απολύσεων είτε μείωσης αποδοχών (πτώση βιοτικού επιπέδου) και (2) με υποτίμηση του νομίσματός της. Συνήθως συνδυάζονται τα δυο μέτρα για να μετριαστεί το φορτίο των εργαζόμενων. Είναι φανερό, ότι η υποτίμηση βοηθάει στη διατήρηση (ή ακόμα και αύξηση) των θέσεων εργασίας.

Ας δούμε τώρα τι γίνεται με το ευρώ και ειδικότερα στην Ελλάδα. Το ευρώ «εκ γενετής» είναι ένα νόμισμα που καλείται να ικανοποιήσει την απαίτηση «one size fits all», δηλαδή να εξυπηρετεί «ισχυρές» οικονομίες, όπως αυτές της Βόρειας Ευρώπης και παράλληλα «ασθενικές», όπως αυτές του νότου. Αντιλαμβάνεται λοιπόν κανείς, ότι το σύστημα της ONE έχει ενδογενώς κάποιους παράγοντες αποσταθεροποίησης. Δεν υπάρχουν πλέον εθνικές κεντρικές τράπεζες. Μοναδικό όργανο νομισματικού ελέγχου είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, με σχεδόν μοναδικό στόχο τη διατήρηση χαμηλού πληθωρισμού (δηλαδή «σκληρή» νομισματική πολιτική). Ας δούμε όμως λίγο τα πράγματα με τη σειρά, πως λειτούργησαν στη χώρα μας, αλλά και σε άλλες ανάλογες «φτωχές» χώρες.

1. Όταν μια χώρα έχει το δικό της νόμισμα και δανείζεται υπέρμετρα, η αγορά παίρνει τα μηνύματα μέσα από τους μακροοικονομικούς δείκτες (δημοσιονομικό έλλειμμα, εξωτερικό χρέος) και «τιμωρεί» τη κυβέρνηση με δυο «καμπανάκια» : (α) την αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και (β) τη πτώση του νομίσματος (μαζική πώληση τίτλων λόγω απώλειας εμπιστοσύνης). Με το ευρώ όμως τα πράγματα για την Ελλάδα δεν λειτούργησαν έτσι. Οι αγορές έδειχναν ότι δεν διαφοροποιούν το Ελληνικό ομόλογο έναντι αυτού των ισχυρών οικονομιών. Ευρώ και το ένα, ευρώ και το άλλο. Θα αφήσει η Ενωμένη Ευρώπη μια χώρα να καταρρεύσει ; Έτσι, τα επιτόκια δανεισμού της Ελλάδας είχαν για πολλά χρόνια ελάχιστη διαφορά από τα επιτόκια δανεισμού των βόρειων, ισχυρών οικονομιών. Μόνο τη 12^η ώρα, όταν «βούιξε» ο κόσμος για τα χάλια μας, ανέβηκαν τα «spreads». Βεβαίως, ούτε πτώση (υποτίμηση) του νομίσματος επήλθε από τη κακοδιαχείριση. Κανένα από τα δυο «καμπανάκια» δε κτύπησε και έτσι οδηγηθήκαμε σε υπέρμετρο δανεισμό και απολασίες, αφού κανείς «δεν μας τράβηξε το αυτί».
2. Οι μεγάλες τράπεζες μας δάνειζαν απλόχερα, αγνοώντας τους κινδύνους υπερδανεισμού. Κάτω από το δόγμα «too big to fail», πίστευαν (όπως και στις ΗΠΑ), ότι «άλλος θα βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά», δηλαδή ο Ευρωπαίος φορολογούμενος μέσω των κυβερνητικών στηρίξεων, αν έρθει η «κακιά ώρα». Τούτο είναι γνωστό στην οικονομική επιστήμη με την ορολογία «moral hazard» (ηθικός

¹ Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα

κίνδυνος), όπου άλλος παίρνει τα ρίσκα και άλλος «πληρώνει τη νύφη». Είναι προφανές, ότι σε καθεστώς «moral hazard», τα αναλαμβανόμενα ρίσκα (από τις τράπεζες) είναι απεριόριστα.

3. Το Βιομηχανικό Ευρωπαϊκό κατεστημένο κοίταγε προφανώς «με καλό μάτι» όλη αυτή τη κατάσταση. Ο λόγος είναι προφανής : Με τα δάνεια πούλαγαν απεριόριστα τα προϊόντα τους. Εμείς βεβαίως από τη πλευρά μας «μνημονεύαμε με ξένα κόλλυβα» αλλά ποιος τα καταλάβαινε αυτά ; Οι τράπεζες μοίραζαν λεφτά, είτε για κατανάλωση είτε για αγορά κατοικίας (αλήθεια, πόσα υλικά οικοδομής είναι ακόμα Ελληνικά ;).

Βρέθηκε λοιπόν η άμοιρη η χώρα μας όχι ανάμεσα σε δυο, αλλά σε τρεις «Συμπληγάδες Πέτρες». Έτσι, φθάσαμε εδώ που φθάσαμε, όπου με το καθεστώς του «σκληρού» ευρώ ο μόνος τρόπος διόρθωσης όλων των μακροοικονομικών δεικτών και της ανταγωνιστικότητας, είναι η μείωση των αποδοχών και οι απολύσεις. Και το ερώτημα είναι : Τι μπορούμε να παράξουμε, είτε με προορισμό την εγχώρια κατανάλωση, είτε τις εξαγωγές, που να είναι ανταγωνιστικό, υπό το καθεστώς ενός σκληρού (ανατιμημένου) ευρώ, που κανονίζεται από τα συμφέροντα άλλων ; Που θα πάει ο Τουρισμός, τα Logistics, τα φρούτα και γαλακτοκομικά μας ; Τι δουλειές θα κάνουν οι νέοι μας, όταν τα επίσημα ποσοστά ανεργίας είναι 20% συνολικά και 50% στους νέους ;

Η Ενωμένη Ευρώπη δυστυχώς αδιαφορεί για όλα αυτά. Δεν υπάρχει κεντρική κυβέρνηση, που να φροντίζει τις περιοχές που έχουν ανάγκη και να κινητοποιεί μηχανισμούς ανακατανομής πόρων και σταθεροποίησης, όπως γίνεται στις ΗΠΑ, όπου η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση συλλέγει τους περισσότερους παναμερικανικούς φόρους και αυτόματα υποστηρίζει τις Πολιτείες που έχουν οικονομικά προβλήματα. Εδώ, «κάθε αρνί από το πόδι του κρέμεται» και κάθε κυβέρνηση υπερχρεωμένης χώρας βγαίνει στην επαιτεία, κάνοντας τους πολίτες της να ντρέπονται για τη κατάντια τους. Ο μόνος μηχανισμός προληπτικής προστασίας που προβλέπεται από την ONE (αρκετά υποκριτικός θα έλεγα), είναι η συνθήκη ανάπτυξης και σταθερότητας (Μάαστριχ), που επιβάλλει στις χώρες – μέλη της ONE μέγιστο Δημοσιονομικό έλλειμμα 3% του ΑΕΠ και μέγιστο Εθνικό χρέος 60% του ΑΕΠ, νούμερα που ούτε οι «μεγάλοι» τήρησαν, αφού όπως είπαμε το σύστημα «ενδογενώς» κυνηγάει δανεικό χρήμα. Από την άλλη πλευρά, ισχύει βεβαίως το δικαίωμα του Ευρωπαίου πολίτη να κινείται ελεύθερα στην Ευρωπαϊκή αγορά εργασίας, δηλαδή να κινείται από τη ψηλή προς τη χαμηλή αεργία. Ιστορικά όμως, τούτο ελάχιστα έχει γίνει, για λόγους γλώσσας και κουλτούρας, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, όπου ο πληθυσμός μετακινείται σε πολύ μεγάλο ποσοστό. Αναμφίβολα όμως, με τα σημερινά χάλια στην Ελληνική αγορά εργασίας, έχει ξεκινήσει μια διαρροή ανθρώπινου δυναμικού, ξεκινώντας από τις ανώτερες δεξιότητες, απογυμνώνοντας την Ελλάδα από εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, πράγμα που απογυμνώνει έτι περαιτέρω τη παραγωγικότητά μας.

.....
Όταν γυρίσαμε στο ευρώ (1/1/2002), ότι δραχμές είχα στη τσέπη μου τις έριξα στο συρτάρι «για να θυμάμαι». Λέτε να τις ξαναβγάλω ;